

НОВИ САД - На данашњи дан 1783. године француски проналазачи браћа Етјен и Жозеф Монголфје први пут су јавно демонстрирали летење балоном пуњеним загрејаним ваздухом.

Данас је среда, 4. јун, 2025. године.

1798 - Умро је италијански авантуриста Ђакомо Ђироламо Казанова, једна од најсликовитијих личности Европе 18. века, чије је име постало синоним за латинског љубавника. Током бурног живота био је ученик верске школе, секретар кардинала, венецијански поморски официр, опат, коцкар, алхемичар, виолиниста, шпијун, библиотекар. Његови "Мемоари" су драгоцене слика европског друштва епохе у којој је живео.

1831 - Рођен је (Рипањ код Београда) Милан Милићевић, српски књижевник, председник Српске краљевске академије, историчар, етнограф, фолклориста, педагог, преводилац. Био је члан Српске краљевске академије од њеног оснивања и њен председник од 1896. до 1899. По основном образовању богослов, деценијама је био високи чиновник Министарства просвете, библиотекар Народне библиотеке и државни саветник. Написао је низ етнографско-географско-историјских радова. Главна дела: "Кнежевина Србија", "Краљевина Србија", "Кнез Милош у причама", "Карађорђе у говору и твору", "Поменик знаменитих људи српског народа новијега доба", "Живот Срба сељака", "Успомене". Литерарна дела: "Зимње вечери", "Летње вечери", "Међудневница".

1867 - Рођен је фински маршал и државник Карл Густав Емил фон Манерхајм, председник Финске од 1944. до 1946. Као коњички официр руске војске учествовао је у Руско-јапанском рату и у Првом светском рату, од 1917. предводио је котрареволуционарне снаге у Финској и био регент Финске 1918. и 1919. Током Другог светског рата био је врховни командант финске армије. Одбрамбена утврђена линија

према Совјетском Савезу, изграђена пре Другог светског рата на Карелијској превлаци према његовој замисли, названа је "Манерхајмова линија".

1878 - Велика Британија је са Турском склопила тајни споразум против Русије, на основу којег је Британија окупирала Кипар, а заузврат се обавезала да помогне Турцима у случају руског напада.

1884 - Рођен је српски писац Милутин Ускоковић, аутор у чијим су делима присутни и романтизам и модерно схватање света. Завршио је права у Београду и докторирао у Женеви. Приликом повлачења српске војске током Првог светског рата 1915. извршио је самоубиство. Покушао је да створи београдски друштвени роман, улазећи у драматичне сударе личности с градском средином, али је више приказивао унутрашње дилеме интелектуалаца него комплексну слику времена. Дела: романи "Дошљаци", "Чедомир Илић", збирка приповедака "Кад руже цветају", цртице "Под животом", "Витае фрагмента".

1911 - Рођен је Милован Ђилас, револуционар, политичар, публициста. Од 1937. до 1954. био је члан најужег руководства КПЈ и један од најближих сарадника Јосипа Броза Тита, после рата и председник Скупштине Југославије. Одлуком Пленума ЦК КПЈ у јануару 1954. после неколико текстова објављених у месечнику "Нова мисао" и "Борби" означен је као "ревизиониста" и смењен са свих функција. Његово најпознатије дело "Нова класа", у духу потреба пропагандне машинерије тзв хладног рата, имало је огромне тираже у западним земљама.

1916 - Код Лвова (тада Лемберг) је у током Првог светског рата почела руска офанзива против аустроугарске армије, названа "Брусилловљева офанзива" према команданту Југозападног фронта генералу Алексеју Брусилову, која је олакшала положај савезника на западном фронту и у Италији. Аустријанци су изгубили око 250.000 војника и нису се опоравили до краја рата. Кад су Руси стигли до Карпата, Румунија је ушла у рат на страни сила Антанте.

1920 - У дворцу Тријанон код Париза силе Антанте су после Првог светског рата потписале мировни уговор с пораженом Мађарском и одузеле јој неке територије које су се у оквирима Аустроугарске налазиле у саставу Угарске. Чехословачкој су припале Словачка (Горња Угарска) и прикарпатска Украјина, Румунији Трансилванија (Ердељ) и источни Банат као и неке друге територије, а Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца -

Славонија, Срем, Хрватска, Међумурје, Прекмурје, делови Барање, Баната и већи део Бачке. Око 3 милиона Мађара остало је ван матичне земље, највише у Румунији (преко 2 милиона), а десетак милиона дотадасњих грађана Угарске - немађара, више се није налазило под мађарском влашћу.

1939 - Умро је српски књижевни историчар и критичар Павле Поповић, професор Београдског универзитета, члан Српске краљевске академије. Објавио је низ књижевно-историјских студија и више историја књижевности. Дела: "Југословенска књижевност", "Преглед српске књижевности", "Из књижевности" (четири књиге есеја и студија), "О Горском вијенцу", "Српска драма у XIX веку", "Француски моралисти".

1941 - Нацистичка Немачка и такозвана Независна Држава Хрватска су се на састанку у Загребу током Другог светског рата, договориле о исељавању у Србију око 200.000 Срба, у духу расистичке тежње да прекрштавањем и присилним исељавањем Срба и физичком ликвидацијом Срба од НДХ буде створена, "расно чиста" Хрватска.

1941 - Умро је бивши немачки цар и пруски краљ Фридрих Вилхелм II Виктор Алберт, промотер политике продора на исток и изазивач низа војно-дипломатских криза, укључујући објаву рата Србији 1914, чиме је започео Први светски рат. На престо Немачког царства ступио је 1888, а 1918. је, после пораза Немачке, приморан да абдицира. Побегло је у Холандију, која је одбила да га изручи савезницима ради суђења за ратне злочине.

1942 - Почела је четвородневна битка за пацифичка острва Мидвеј, у којој су Американци нанели први озбиљан пораз Јапанцима у Другом светском рату.

1943 - Војска је збацила с власти председника Аргентине Рамона Кастиља.

1944 - Осма британска и Пета америчка армија ушле су у Рим у Другом светском рату. Немачки командант у Италији фелдмаршал Алберт Кесерлинг одустао је од одбране Рима, али савезничке армије нису искористиле тренутак да наставе напредовање и задају одлучујући ударац немачким трупама.

1946 - Генерал Хуан Перон изабран је први пут за председника Аргентине.

1970 - Пацифичка краљевина Тонга, до тада британски протекторат, постала је независна држава, али је остала чланица Комонвелта.

1971 - Умро је мађарски филозоф Ђерђ Лукач, протагониста "западног марксизма". У младости је у "немарксистичком периоду" написао "Историју развоја модерне драме" и есеје "Душа и облици". Члан Комунистичке партије Мађарске постао је 1918, а у време Совјетске Републике Мађарске 1919. комесар за просвету. Из тог периода потичу огледи сабрани под насловом "Историја и класна свест", који су знатно утицали на обнову марксистичке мисли у западној Европи после Другог светског рата. После пораза мађарске револуције емигрирао је у Аустрију, а 1929. у Совјетски Савез, где је до 1931. радио у Институту Маркс-Енгелс. До 1933. у Немачкој је предводио књижевну групу писаца комуниста, после чега је до 1945. поново био у Москви, где је написао студију "Млади Хегел". По повратку у отаџбину био је професор Будимпештанског универзитета, а 1956. министар у влади Имре Нађа, после чијег пада је лишен професије, уклоњен из Академије наука и интерниран. Од 1957. до смрти 1971. повукао се из јавног живота. Остала дела: "Теорија романа", "Разарање ума", "Егзистенцијализам или марксизам", "Естетика", "Онтологија друштвеног бића".

1989 - Тјенанмен централни трг Пекинга, на којем су недељама раније демонстрирале хиљаде грађана, захтевајући политичке промене, био је у рану зору попориште војно полицијске акције чиме су скршени протести који су се догађали на том месту. Према тадашњим извештајима западних медија током акције било је, по једнима стотине, по другима хиљаде жртава. Кинеске власти то су негирале. Две деценије доцније обелодањена дипломатска преписка потврдила је тврдње званичног Пекинга.

1989 - Гасовод поред Траншибирске пруге је експлодирао и запалио два путничка воза, у којима је погинуло 575 људи.

1993 - Савет безбедности Уједињених нација прогласио је резолуцијом Сарајево, Горажде, Тузлу, Бихаћ, Сребреницу и Жепу за заштићене зоне у Босни и Херцеговини. Снаге УН су овлашћене да употребе силу ради њихове одбране.

1996 - Европска ракета "Аријана 5" експлодирала је 40 секунди после лансирања.

2000 - У земљотресу на индонежанском острву Суматра погинуло је више од 100 особа.

2011 - Умро је Лоренс Иглбергер, истакнути амерички дипломата. Обављао је низ важних функција у америчкој дипломатији, међу којима и дужност државног секретара. Од 1977. до 1980, био је амбасадор САД у Београду. Супротстављао се америчкој војној интервенцији током југословенских ратова деведесетих, али и инвазији Ирака 2006.

2012 - Преминуо је Љубиша Рајић, скандинавист, професор Филолошког факултета у Београду, врхунски преводилац.

2016 - Новоизабрани председник Филипина Родриго Дутерте позвао је грађане да му помогну у борби против криминала, чак апелујући да грађани поседници оружја физичку уклањају дилере наркотика. Позив је изречен пред бројним присталицама, приликом прославе изборне победе. Понудио је и велике награде онима који ухвате трговце дрогом "живе или мртве".

(Танјуг)